

Міністерство освіти і науки України
Київський національний університет будівництва і архітектури
Український інститут національної пам'яті
Національний меморіальний комплекс
Героїв Небесної Сотні - Музей Революції Гідності
Інститут історії України НАН України

УКРАЇНСЬКИЙ ПРОСТІР ПАМ'ЯТІ: ІСТОРИКО-ПОЛІТИЧНИЙ КОНТЕКСТ

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

15 травня 2026 р.

Київський національний університет
будівництва і архітектури, м. Київ, пр-т Повітряних Сил, 31

Міністерство освіти і науки України
Київський національний університет будівництва і архітектури
Український інститут національної пам'яті
Національний меморіальний комплекс Героїв Небесної Сотні –
Музей Революції Гідності
Інститут історії України Національної академії наук України

ВСЕУКРАЇНСЬКА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ

УКРАЇНСЬКИЙ ПРОСТІР ПАМ'ЯТІ: ІСТОРИКО-ПОЛІТИЧНИЙ КОНТЕКСТ

15 травня 2026 року

ЗБІРНИК ТЕЗ

КИЇВ 2026

УДК 94(477):323:930.85
У 68

Схвалено на засіданні кафедри політичних наук та історії Київського національного університету будівництва і архітектури, протокол №10 від 12 травня 2026

Редакційна колегія

Деревінський В.Ф. – доктор історичних наук, проф. (голова)

Гербут Н.А. – кандидат політичних наук, доц.

Єгоров В.В. – кандидат історичних наук, доц.

Лук'янов О.П. – кандидат історичних наук, доц.

Слободянюк В.Р. – лаборант кафедри, технічний секретар редакційної колегії

Видається в авторській редакції.

Рецензенти:

Лазарович Микола Васильович – доктор політичних наук, професор кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності Західноукраїнського національного університету.

Паска Богдан Валерійович – кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України і методики викладання історії Карпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Український простір пам'яті: історико-політичний контекст : збірник тез / Київ. нац. ун-т буд-ва і архітектури ; редкол.: В. Ф. Деревінський (голова) [та ін.]. – Київ–Тернопіль : Бескиди, 2026. – 245 с.

УДК 94(477):323:930.85
© КНУБА

ЗМІСТ

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПОЛІТИКИ ПАМ'ЯТІ

Афанасьєв Олександр	9
Наука і ідеологія як чинники історичної пам'яті	
Гербут Надія	11
Конструктивний потенціал колективної пам'яті: концептуальний аналіз переходу від травмоцентричної парадигми до етики можливості	
Деревінський Василь	16
Критерії включення історичних постатей до Пантеону Українських Героїв	
Капелюшний Валерій	21
Особливості дослідження національного простору пам'яті вітчизняними науковцями в умовах російсько-української війни	

ПАМ'ЯТЬ, ІДЕНТИЧНІСТЬ І ПОСТКОЛОНІАЛЬНИЙ ДОСВІД УКРАЇНИ

Адамович Сергій	27
Формування політики пам'яті в період президентства Віктора Ющенка (2005 – початок 2010 рр.)	
Гурін Єлизавета	33
Архітектура в системі української національної пам'яті та ідентичності	
Валівко Андрій	36
Дисидентський досвід Юрія Шухевича в контексті консолідації українського суспільства	
Гоцалюк Алла	40
Духовна культура як основа реалізації національної ідентифікації	
Закірова Світлана	42
Синергія пам'яті та ідентичності українців в умовах Війни за Незалежність України	

Ібрагімова Феріде	46
Етос виживання та солідарності: історична пам'ять незламного корінного народу України кримських татар як інструмент спротиву московитській окупації	
Киридон Алла	51
Простір пам'яті в Україні в умовах сучасних викликів: між історією, політикою та ідентичністю	
Малежик Дмитро, Михальова Олена	55
Перекладацькі стратегії деколонізації українських топонімів та історичних постатей в англomовних текстах	
Перекуда Євген	60
Історична пам'ять у процесах національної консолідації	
Секо Ярослав	65
Пам'ять проти забуття: стратегії актуалізації національного минулого в діяльності українських шістдесятників	
Стеценко Світлана, Баєва Юлія	70
Ідейно-політичне протистояння у війнах пам'ятей	
ВІЙНА ЗА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ УКРАЇНИ ЯК ЧИННИК ТРАНСФОРМАЦІЇ ПАМ'ЯТІ	
Дудніченко Софія	74
Війна за незалежність України як чинник трансформації підходів до проектування меморіальної архітектури	
Красіков Михайло	79
Щоденники часів російсько-української війни: межі приватності	
Троян Сергій	84
Російсько-українська війна як травматичний розрив з постколоніальним минулим	
Фігурний Юрій	88
Пам'ять як основа української національної ідентичності: юридична законодавча база	
Юхименко Вікторія	92
Саморепрезентація військовослужбовців російсько-української війни: між індивідуальним досвідом та офіційним дискурсом	

ІНСТИТУЦІЇ, КУЛЬТУРА ТА ОСВІТА У ФОРМУВАННІ ПРОСТОРУ ПАМ'ЯТІ

Бауман Юрій, Панібудьласка Андрій	97
Україна на історичних хвилях демократизації	
Бондарець Вероніка	103
Мова речей: український натюрморт як візуальний код історичної пам'яті	
Громовий Михайло	108
Євген Крамар: розвиток «низових» практик формування історичної пам'яті	
Демочко Ганна	112
До питання трансгенераційної травми українців у вивченні курсу «Етнографія» студентами-медиками	
Дорохіна Тамара, Токарєв Сергій	114
Усноісторичні дослідження в навчально-науковому інституті історії та соціогуманітарних дисциплін ім. О.М. Лазаревського НУЧК ім. Т.Г. Шевченка як інструмент формування історичної пам'яті	
Закіров Марат	118
Медіатизація історичної пам'яті в умовах цифровізації інформаційного простору	
Іжевський Артур	122
Образ українського самостійника в ілюстраціях галицької сатиричної преси другої половини ХІХ ст. – початку ХХ ст.	
Крупельницький Валентин	126
Донорські організації як суб'єкти формування політики пам'яті	
Кучер Мирослава	129
Роль інтер'єрного мистецтва та архітектури у формуванні емоційного сприйняття державних установ	
Мельник Назар	133
Формування історичної пам'яті в українсько-польському інтелектуальному дискурсі на сторінках журналу «Biuletyn Polsko-Ukraiński» (1932–1938)	

Могильний Юрій	138
Формування історичної та громадянської компетентності учнів засобами музейної педагогіки (на прикладі Національного музею історії України)	
Панібудьласка Андрій	141
Громадсько-політичний рух та політичні партії в Україні в ХІХ ст. в дослідженнях українських істориків виданих за межами Радянської України	
Плотник Надія	145
Вплив штучного інтелекту у медіаконтенті на історичну пам'ять українців	
Степанюк Ігор	148
Про деякі аспекти реалізації політики національної пам'яті на рівні міст	
Удод Олександр	152
Історична адвокація України: інституційний вимір	
Ярощук Інна	157
Мистецтво як інструмент меморіалізації та формування простору пам'яті: на прикладі Києва	
УКРАЇНСЬКИЙ ПРОСТІР ПАМ'ЯТІ: НАЦІОНАЛЬНИЙ, РЕГІОНАЛЬНИЙ І МІЖНАРОДНИЙ ВИМІРИ	
Дьомкін Петро	162
Пантеон національних героїв України: історична генеза та сучасний дискурс	
Згурська Валентина	166
Пам'ять міста як простір пам'яті	
Калашлінська Марина	170
Локальні території як простори пам'яті та політичної суб'єктності України в умовах війни	
Ключівський Юрій	174
Міжнародне значення українського простору пам'яті у національному вимірі Чеської Республіки	
Маремуха Максим	181
Комеморація ландшафтних об'єктів в Україні (1991–2026)	

Мельничук Михайло	185
Екологічне житло як інструмент трансформації простору пам'яті та втілення цінностей сталого розвитку в сучасному суспільстві	
Потильчак Олександр	190
Наратив «Великої Вітчизняної війни» у відображенні пам'ятної нумізматики України (1995–2014 рр.)	
Слободянюк Владислав	195
Меморіалізація російсько-української війни у м. Бородянка	
Томенко Микола	199
Концепція «українського Києва» як важлива складова державної політики національної пам'яті України	
Ходаковський Вадим, Герасимова Альона, Мороз Софія	202
Меморіалізація Чорнобильської катастрофи в пам'ятниках	
ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ВІРТУАЛЬНІ ПРОСТОРИ ПАМ'ЯТІ	
Буталенко Крістіна	205
Роль віртуальних музеїв та цифрових платформ у збереженні та репрезентації культурної спадщини України в умовах війни	
Гарвасюк Віталій	210
Гібридна модель цифрової політики пам'яті: державні та громадські ініціативи в Україні	
Марценюк Владислава	214
Фізичний і віртуальний простір пам'яті: взаємодія архітектури музею та VR-технологій	
Мартинюк Софія	216
Цифрові платформи пам'яті в Ірпінській громаді: інструменти документування, фіксації та осмислення досвіду війни	
Петкова Поліна	221
Візуальні стратегії збереження пам'яті у виставкових проєктах та на віртуальних платформах	
Семко Вадим	224
Дефініція музею як інституту історичної пам'яті: роль, функції та завдання	

Фесан Володимир	229
Цифрові освітні платформи як інструмент конструювання національної пам'яті в умовах російської інформаційної агресії	
Шилюк Олег	233
Буковина у цифровій пам'яті: регіональна історія в національному онлайн-просторі	
Падалка Сергій	238
Чорнобильська спільнота в політиці пам'яті України	

мультимедійну (Ukraïner, «Історична правда»). Проаналізовано переваги, обмеження та перспективи кожної моделі.

Ключові слова: цифрова історія, національна пам'ять, освітні платформи, інформаційна агресія, меморіальні практики, цифрова гуманістика.

Fesan Volodymyr. Digital Educational Platforms as a Tool for Constructing National Memory in the Context of Russian Information Aggression. The paper examines the mechanisms of national memory construction through Ukrainian digital educational platforms in the context of Russian information aggression. Three models are identified: the institutional-archival model (UINM), the educational-course model (Prometheus), and the narrative-multimedia model (Ukraïner, Istorychna Pravda). The advantages, limitations, and prospects of each model are analysed.

Key words: digital history, national memory, educational platforms, information aggression, memorial practices, digital humanities.

Олег Шилюк

кандидат історичних наук, асистент кафедри історії України Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (Чернівці)

БУКОВИНА У ЦИФРОВІЙ ПАМ'ЯТІ: РЕГІОНАЛЬНА ІСТОРІЯ В НАЦІОНАЛЬНОМУ ОНЛАЙН-ПРОСТОРІ

Український простір пам'яті у сучасних умовах постає як складна історико-політична конструкція, у якій взаємодіють наукові інтерпретації минулого, державна політика та суспільні практики пам'ятання. У цьому сенсі історична пам'ять виходить за межі суто академічного знання і стає важливим чинником формування колективної ідентичності, легітимації політичних рішень та конструювання образу минулого у публічному просторі.

Теоретичні підходи до осмислення пам'яті як соціального явища сформульовані у працях М. Альбвакса¹, який розглядав пам'ять як продукт колективних соціальних рамок, що визначають способи інтерпретації минулого. У подальшому ці ідеї були розвинуті П. Нора², який увів поняття «місць пам'яті» як символічних просторів, де концентрується історична свідомість суспільства. У сучасних дослідженнях ці концепції активно застосовуються до аналізу українського історичного досвіду.

¹ Halbwachs M. On Collective Memory / ed. and trans. by L. A. Coser. Chicago: University of Chicago Press, 1992. 296 p.

² Nora P. Les lieux de mémoire. Paris : Gallimard, 1984–1992. 3 pt. (7 vol.).

Український простір пам'яті характеризується поліцентричністю та багатшаровістю, що зумовлено історичним розвитком територій у складі різних державних утворень, зокрема Російської та Австро-Угорської імперій, Речі Посполитої, Румунії, а згодом Радянського Союзу. Це спричинило формування різних регіональних моделей пам'яті, які відрізняються за культурними, мовними та політичними маркерами. Українська історична пам'ять є результатом взаємодії та конкуренції цих моделей, що формують складну структуру національного наративу.

Після відновлення незалежності України історична пам'ять набула чітко вираженого політичного виміру. Держава почала активно формувати власну політику пам'яті, спрямовану на подолання радянських і імперських інтерпретацій минулого та утвердження національного історичного наративу. Важливим етапом цього процесу стало відкриття архівів репресивних органів та інституціоналізація політики пам'яті через діяльність профільних установ, зокрема Українського інституту національної пам'яті.

У сучасних умовах, особливо в контексті російсько-української війни, історична пам'ять перетворюється на один із ключових елементів інформаційного та культурного протистояння. Пам'ять стає інструментом не лише збереження минулого, але й мобілізації суспільства, формування національної солідарності та протидії зовнішнім наративам.

Особливого значення у цьому контексті набуває регіональний вимір пам'яті. Такі історико-культурні регіони, як Буковина, відображають складні процеси взаємодії різних культур і традицій, що формують унікальні локальні наративи. Регіональна пам'ять не лише доповнює загальнонаціональний дискурс, але й ускладнює його, вводячи багатокультурні та транскордонні елементи. Це відповідає сучасним підходам до вивчення пам'яті як відкритої системи, що формується у процесі постійного діалогу між різними рівнями – локальним, національним і глобальним.

Цифровізація у XXI столітті радикально трансформує способи існування історичної пам'яті, переводячи її з матеріально обмеженого середовища архівів і бібліотек у відкритий, мережевий простір. У цьому контексті цифрові архіви та бібліотеки постають як ключові елементи інфраструктури збереження національної пам'яті, що забезпечують доступ до культурної та документальної спадщини незалежно від географічних обмежень. Цифрові ресурси формують новий тип «місць пам'яті», які функціонують у глобальному інформаційному середовищі та інтегруються у міжнародні системи знання. Як зазначається в дослідженнях, інтероперабельність цифрових бібліотек і архівів, використання стандартів

метаданих і мережевих технологій є основою ефективного збереження та поширення національної пам'яті в цифрову епоху³.

Принцип відкритого доступу відіграє принципову роль у цих процесах. Електронні ресурси надають широким колам користувачів – від дослідників до студентів – можливість працювати з історичними матеріалами, що раніше були доступні лише у спеціалізованих фондах. Це сприяє демократизації історичного знання та включенню української культурної спадщини у світовий інформаційний простір, зокрема через інтеграцію з міжнародними цифровими платформами (Europeana, The European Library).

Водночас цифровізація змінює сам статус історичного джерела. Оцифрований документ стає не лише копією оригіналу, а й частиною цифрової інфраструктури – з метаданими, пошуковими механізмами та алгоритмами доступу, які визначають способи його інтерпретації. У цьому сенсі цифрове середовище не є нейтральним: воно структурує пам'ять, задаючи нові форми її організації та сприйняття.

Разом із тим цифрова трансформація породжує низку викликів: селективність оцифрування, ризики втрати контексту, залежність від технологічних платформ та питання довготривалого збереження даних. У сучасних умовах, зокрема в період війни, цифрові архіви також виконують функцію захисту культурної спадщини, стаючи елементом критичної інформаційної інфраструктури держави.

У сучасній Україні цифрові бібліотеки та архіви дедалі більше інтегруються у сферу політики пам'яті, виступаючи не лише інструментами збереження джерел, але й активними учасниками формування історичного наративу. Вони функціонують на перетині академічної історії, державної гуманітарної політики та публічної історії, забезпечуючи трансляцію знання у широкий суспільний простір.

Цифрові бібліотеки у цьому контексті виконують функцію медіаторів між науковим знанням і публічним дискурсом. Вони не лише акумулюють джерела, але й формують інтерпретаційні рамки через структуру колекцій, систему метаданих та логіку пошуку. Таким чином, цифрові ресурси створюють «керований простір пам'яті», у якому визначається, які події, постаті та процеси стають видимими у суспільній свідомості.

Особливого значення набуває взаємодія цифрових платформ із відкритими знаннями та медіасередовищем. Співпраця державних інституцій із громадськими організаціями (зокрема у сфері відкритих енциклопедичних ресурсів) спрямована на поширення достовірної інформації про українську

³ Передерій І. Г., Гула Р. В. Інтероперабельність цифрових архівів і бібліотек як основа збереження національної пам'яті. *Вісник Харківської державної академії культури*. 2025. № 68. С. 55–68.

історію та протидію маніпуляціям у сфері пам'яті. Водночас цифрові бібліотеки не є нейтральними інструментами. Вони відображають певні наукові, культурні та політичні пріоритети, закладені у принципах відбору та опису матеріалів. Саме тому їх слід розглядати як повноцінних акторів історико-політичного процесу, здатних впливати на формування колективної пам'яті та національної ідентичності.

Цифрова бібліотека «Буковинензія=Bucovinensia»⁴ є показовим прикладом регіонального цифрового ресурсу, який функціонує у ширшому контексті українського простору пам'яті. Створена на базі Наукової бібліотеки Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, вона акумулює оцифровані рідкісні та цінні видання, що репрезентують інтелектуальну, культурну та освітню історію Буковини та університетського середовища.

У цьому сенсі ресурс виконує функцію не лише електронного сховища, а й інструменту репрезентації історичного досвіду регіону у національному та міжнародному цифровому просторі. Через добір і структурування матеріалів формується певний образ минулого, який інтегрує локальну історію у ширший український наратив.

Важливим аспектом є використання міжнародних стандартів опису (зокрема Dublin Core), що забезпечує інтеоперабельність ресурсу та можливість його включення у глобальні цифрові екосистеми. Стандартизація метаданих є ключовою умовою ефективного функціонування цифрових бібліотек і забезпечення доступу до культурної спадщини. Таким чином, «Bucovinensia» виступає не лише локальним проєктом, а елементом інфраструктури цифрової пам'яті, що поєднує регіональний і національний рівні історичного знання.

Буковина як історико-культурний регіон характеризується багатшаровою ідентичністю, сформованою внаслідок тривалого співіснування різних етнічних і культурних спільнот – української, румунської, німецької, єврейської, польської. Ця поліетнічність відображається у книжковій культурі, мовах видань, видавничих традиціях і тематичних пріоритетах, що знаходять своє відображення у цифрових колекціях.

Цифрове середовище створює можливості для реконструкції цієї складної культурної взаємодії через інтеграцію різнорідних джерел у єдиному інформаційному просторі. Завдяки цьому регіональна пам'ять виходить за межі локального контексту і стає частиною національного та міжнародного дискурсу. Регіональні студії відіграють ключову роль у

⁴ Цифрові колекції. Цифрова бібліотека Буковинензія=Bucovinensia. URL: <https://bucovinensia.chnu.edu.ua>.

формуванні цілісного бачення історії України, оскільки дозволяють врахувати локальні особливості та уникнути уніфікованих інтерпретацій.

Цифрові бібліотеки, такі як «Vucovinensia», у цьому контексті виконують функцію інтеграції регіональної пам'яті у загальноукраїнський простір, забезпечуючи її доступність і видимість. Водночас вони сприяють формуванню більш складного, поліфонічного історичного наративу, що враховує багатокультурний характер українського минулого.

Однією з ключових особливостей цифрових просторів пам'яті є те, що вони формуються не лише через зміст документів, але й через способи їх організації – систему метаданих, принципи класифікації та алгоритми пошуку. Саме ці елементи визначають, як користувач взаємодіє з інформацією і які аспекти минулого стають більш або менш видимими. Використання стандартів метаданих, таких як Dublin Core, забезпечує уніфікацію опису цифрових об'єктів і можливість інтеграції різних ресурсів у спільні інформаційні системи. Водночас стандартизація передбачає певну редукцію складності історичного джерела, що може впливати на глибину його інтерпретації.

Структура цифрових колекцій не є нейтральною: вона відображає наукові підходи, інституційні пріоритети та технологічні обмеження. У цьому сенсі цифрові бібліотеки формують «керований простір пам'яті», де через інструменти пошуку, тематичні колекції та інтерфейси користувачеві пропонується певна логіка роботи з минулим. Це підсилює роль інституцій як посередників у процесі пізнання історії. Отже, цифрова інфраструктура пам'яті є не лише технічним середовищем, але й важливим чинником конструювання історичного знання, що визначає способи його організації, доступу та інтерпретації.

Попри значний потенціал, розвиток цифрових просторів пам'яті в Україні супроводжується низкою викликів, що мають як технологічний, так і інституційний характер. Серед ключових проблем – нерівномірність оцифрування фондів, обмеженість ресурсів для підтримки цифрової інфраструктури, а також питання довготривалого збереження даних.

Особливої актуальності набуває проблема цифрового суверенітету, що передбачає контроль над національними інформаційними ресурсами та їхню захищеність у глобальному середовищі. У контексті війни цифрові архіви та бібліотеки стають важливими інструментами збереження культурної спадщини, яка може бути втрачена внаслідок фізичного знищення. Це

підкреслюється у міжнародних ініціативах щодо цифрового збереження культурних цінностей, зокрема в діяльності ЮНЕСКО⁵.

Отже, цифровий простір пам'яті в Україні перебуває на етапі активного формування, поєднуючи значний потенціал із комплексом викликів. Його подальший розвиток залежить від ефективної державної політики, наукового супроводу та впровадження інноваційних технологій, що забезпечать збереження і актуалізацію історичної спадщини у цифрову епоху.

Шилук Олег. Буковина у цифровій пам'яті: регіональна історія в національному онлайн-просторі. У статті розглянуто український простір пам'яті в умовах цифровізації з акцентом на ролі цифрових бібліотек у формуванні історичного наративу. На прикладі проекту «Bucovinensia» показано значення цифрових ресурсів для репрезентації регіональної спадщини та конструювання колективної пам'яті.

Ключові слова: цифрова пам'ять, Україна, цифрові бібліотеки, історичний наратив, Bucovinensia.

Shilyuk Oleh. Bukovina in Digital Memory: Regional History in the National Online Space. The article explores the Ukrainian memory space in the digital age, focusing on digital libraries as instruments of historical narrative formation. Using the “Bucovinensia” project as a case study, it highlights the role of digital resources in representing regional heritage and shaping collective memory.

Keywords: digital memory, Ukraine, digital libraries, historical narrative, Bucovinensia.

Сергій Падалка

доктор історичних наук, професор, завідувач сектору новітньої історії та політики Інституту історії України Національної академії наук України (Київ)

ЧОРНОБИЛЬСЬКА СПІЛЬНОТА В ПОЛІТИЦІ ПАМ'ЯТІ УКРАЇНИ

Чергова річниця Чорнобиля не лише каталізує простір пам'яті, але й спонукає до осмислення різних сегментів подій, в тому числі змін у складі чорнобильської спільноти.

До даної спільноти варто віднести спеціальну соціальну групу, об'єднану навколо захисту прав і отримання медичної допомоги, а також збереження пам'яті про катастрофу 1986 р. Протягом 40 років вона

⁵ UNESCO. Memory of the World Programme. URL: <https://www.unesco.org/en/memory-world> (дата звернення: 03.04.2026)